

SOMORJAI ÁDÁM, OSB:

MINDSZENTY JÓZSEF ÉS A BRIT DIPLOMÁCIA 1945. SZEPTEMBER 13. ÉS 18.

„Némileg bíztam a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban (SzEB) is”

MINDSZENTY JÓZSEF ÉS A SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG

Mindszenty bíboros nem csupán amerikai követségi tartózkodása alatt (1956–1971) állt intenzív kapcsolatban külföldi diplomatákkal és levelezett külföldi államfőkkel, hanem már jóval korábban, 1945–1948 között is. Jelen írásunk a budapesti brit követel való kapcsolatfelvételt elemzi. 1945. szeptember 13. és 18. eseményei: az esztergomi érsekké váló várható kinevezés közlése, panasz a szovjet hatóságok és a magyar kommunisták terrorja miatt és a római utazás előkészítése – melyet a brit külügyminisztérium levéltári anyagában végzett kutatásaink alapján tudtunk rekonstruálni.

1945. szeptember 13-án Mindszenty megkérdezte Sir Alvary Gascoigne budapesti brit politikai megbízottat,¹ hogy tudná-e segíteni néhány napos római látogatás lebonyolításában. Hercegprímási kinevezése alkalmából ugyanis audienciát kérne a pápától, és fontos kérdéseket tárgyalna meg kollégáival a Vatikánban.² Utóiratában

¹ Sir Alvary Douglas Frederick Trench-Gascoigne (1893–1970) 1919-től állt a brit külügy szolgálatában, 1936–1938 között budapesti ügyvivő, 1939–1944 között a Tangeri Nemzetközi Zónában általános konzul, 1945–1946-ban Magyarországon a Szövetséges Ellenőrző Bizottság brit tagja, 1946–1951 között Japánban, nagyköveti rangban, 1951–1953 között moszkvai nagykövetségként dolgozott. Debrecenbe 1945. február 23-án érkezett, majd követte a kormányt Budapestre. 1946 tavaszán Sir Alexander Knox Helm váltotta fel. Lásd: The National Archives, London, Foreign Office (a továbbiakban: TNA FO) 371/48479, ill. Haraszi-Taylor, Eva: „Dear Joe”. *Sir Alvary Frederick Gascoigne, G. B. E. (1893–1970): A British Diplomat in Hungary after the Second World War. A Collection of Documents from the British Foreign Office.* Nottingham, Astra Press, 2005. XIII. és XV. sk. Ez a kötet Gascoigne diplomáciai jelentéseiből ad válogatást. Első jelentésének dátuma 1945. március 12. Az 1945. év jelentéseiből a kötet 85-öt közöl, utolsó jelentésének dátuma 1945. november 15. További, itt részben hiányzó Gascoigne-jelentésekre használható: Pelly, M. E.–Yasamee, H. J.–Hamilton, K. A. (szerk.): *Documents on British Policies Overseas.* Series I. Vol. VI. Eastern Europe, 1945–1946. London, HMSO, 1991. pl. 158–160.

² „My most secret letter of today regarding the new Prince Primate of Hungary, Bishop Mindszenty. Mindszenty asked me whether I could help him to arrange visit to Rome for a few days. He wished

Gascoigne kétségét fejezi ki, hogy alkalmas volna-e mindazt a pápa tudomására hozni, amiről neki a hercegprímás hosszan beszámolt, és amiről a következő fölterjesztésben fog részletesen írni: nevezetesen az orosz–magyar kommunista terrorról; és fölteszi a kérdést: nem lenne-e hátrányos a brit külpolitikára, ha a pápához túl sok értesülés jutna el?³

Gascoigne óvatos volt: a szeptember 13-án ígért részletes beszámolóját szeptember 18-i dátummal küldte meg. Feltételezhetjük, hogy meg akart bizonyosodni Mindszenty személyes és titkos közlésének igazságtartalma felől. Az első dokumentum bevezetésében így mutatja be őt: „akit hamarosan kineveznek Magyarország hercegprímásává”.⁴ S bár – mint ismeretes – a kinevező pápai bullát csak október 2-i dátummal állították ki,⁵ Magyarországon már szeptember 17-én közzétette a *Magyar Kurír*.⁶ Lehetséges, hogy részletes beszámolójának szövegét Gascoigne már szeptember 13-án megfogalmazta és csak szeptember 18-án indította el, hiszen ezen utóbbi fölterjesztésében aznap dátumú Mindszenty-látogatásról ír.⁷ Beszámolója jel-

to go there on his appointment as Prince Primate to have an audience with the Pope, and to discuss important matters with his colleagues at the Vatican. [...]” Gascoigne budapesti brit megbízott 1945. szeptember 13-án kelt 264 (76/19/45) számú fölterjesztése Douglas Howardhoz a londoni külügyminisztériumba: TNA FO 371/48517. A jelentés nem tér ki kettejük találkozásának helyszínére, alkalmára. A továbbiakban ez a jelentés és későbbi brit diplomáciai iratok is a kiutazás részleteivel foglalkoznak, amelyet, mint ismeretes, amerikai géppel tett meg. Ennek elemzését lásd: Németh László Imre: *Mindszenty első római útja: találkozása XII. Pius pápával*. In: Uő.: *Mindszenty megvalósult álma. A Santo Stefano Rotondo és a Szent István ház*. Budapest 2009. 29–37.

³ „P. S. The new Prince Primate spoke to me for over two hours about the Russian–Hungarian Communist terror existing at present in this country, and I am sending you a full report by the next bag. I think it might be well if Mindszenty could have the chance of telling the Pope, orally, of what is going on here as he told it to me this morning. That is my local point of view; but you may consider that it might prove embarrassing to us if the Pope were told too much?” TNA FO, uo.

⁴ „Who is about to be appointed Prince Primate of Hungary”, lásd alább.

⁵ A félhivatalos vatikáni napilap, a *L'Osservatore Romano* 1945. október 3-i számának első oldalán tette közzé, a *Provvisa di Chiesa* állandó rovatban. A rendszeresen több hónapos késéssel megjelenő hivatalos vatikáni közlöny október 2-i dátummal közölte: „[...] die 2 Octobris 1915. – Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensi praeficit. ex. P. D. Iosephum Mindszenty, hactenus Episcopum Veszprimenssem”, in: *Acta Apostolicae Sedis*, 37. évfolyam, II. sorozat, XII. kötet, Vatikánváros 1945. 385. Az *Acta SS. Congregationum, Sacra Congregatio Consistorialis, Provisio Ecclesiarum* rovatban.

⁶ Lásd alább.

⁷ „Bishop Mindszenty [sic!] called upon me today and informed me of his appointment.” Gascoigne brit megbízott 1945. szeptember 18-án kelt, 348 sz. (Registry No. R 16827/26/21) fölterjesztése Ernst Bevin külügyminiszterhez Londonba. Jelzete: TNA FO 371/48468 ff. 102–104. (A brit levéltári anyagok fölíózáma általában hiányzik, ez esetben azonban rendelkezésre áll.) Az utóirat dátuma szeptember 20., ebből arra következtethetünk, hogy a fölterjesztést legalább két nappal a levél megírása után postázták.

lemzéssel kezdődik,⁸ majd a Mindszenty által átadott négy dokumentum angol fordításának megküldésével folytatódik.⁹ Gascoigne röviden leírja az átküldött négy dokumentum tartalmát, majd Mindszenty személyére vonatkozóan további, frissen szerzett információkkal szolgál.¹⁰ A brit külügyminisztérium annyira fontosnak

- ⁸ A brit diplomaták fölterjesztéseit a második bekezdéstől kezdve számozzák. Ez éppen a második bekezdés. Angol szövege: „2. Bishop Mindszenty called upon me today and informed me of his appointment. He is a man of about 50 years of age and he has a forceful and energetic manner. The new Prince Primate made an excellent impression upon me as a man of action. His directness of speech, amounting sometimes almost to rudeness, is a pleasing change from the servile demeanour of so many of the Magyars. While his obvious energy and intelligence are no doubt respected throughout the country, there are some here who, I am told, regret the appointment, partly on account of the fact that he is a Schwab and does not come from pure Magyar stock. I have not as yet had the opportunity to examine the Bishop's political antecedents; I can therefore only presume that, because of his appointment, he was not a germanophil in the past, as were of course so many of his brother Shwabs. No doubt, however, this accusation will be brought against him by those who dislike his nomination. Ruthless, efficient, Prussian in manner (and I should think in action if need be) this man is not of the usual diplomatic type of high Catholic dignitary. But the Hungary of 1945 badly needs men of strong character who are prepared to stand by their own opinions. The new Prince Primate should, I believe, do well for his Church and for the country generally, so long as he can refrain from using methods which are too direct and too uncompromising for these days, when tact and careful handling are such necessary qualities for all Hungarians in responsible positions.” uo. – A brit diplomaták (magyar kormánykörök és politikusok információi alapján) végig sváb származásúnak tartják Mindszentyt.
- ⁹ „3. I have the honour to transmit to you herewith copies of four documents A, B, C and D, which were handed to me by the new Prince Primate, who remained with me for over two hours to discuss and to emphasise the contents of these papers.” Az előbbi jegyzetben idézett dokumentum 3. bekezdése.
- ¹⁰ „4. You will observe that document A contains: (i) An indictment of the Russians for their activities against the Church and against the servants of the Church. (ii) A further indictment of the Russians for their looting and raping and other crimes. (iii) An indictment of the Communist Party for the »terror« which they have created throughout the country with a sarcastic reminder that only one of the three Allied Powers who signed the armistice is concerned with the carrying out of the same. 5. Document B refers to circumstances attending a visit made by the Prince Primate to a large internment camp on the southern outskirts of Budapest. 6. Document C illustrates, as I have stressed in my former reports, the »fear« which permeates so many of the people of this country at the present time. 7. Document D compares the good fortune of Rákosi and his Communist friends who, in the words used to me by Rákosi himself, have »toured the prisons of Europe«, with that of the present internees in Hungary, who will, many of them, not live to tell the tale. 8. Many of the incidents referred to by the Prince Primate as regards the looting, raping, etc., by Russian soldiers occurred in his own diocese of Veszprém; but there seems to be no doubt that these occurrences took place (and are still, to a certain extent, taking place) over the country as a whole – although I have been told by responsible officials that the degree of Russian frightfulness is now less marked than it was. 9. You will note in particular the pressure which is being applied by the Communists to all sections of the population, and the description of the conditions in the internment camp on the Budaörs road. 10. While the particulars which are constantly reaching me concerning (a) The general behaviour of the Russians in this country; (b) The general political situation; are approximately on all fours

tartotta a jelentést, hogy 1945. október 3-án kinyomtatta és a rutinszerű hivatali úton megküldte a szövegét a királyi kancelláriának, az egyes minisztériumoknak, továbbá a brit külügy (domíniumok) számos intézményének – de a Mindszenty által átadott mellékletek nélkül, mert azokat túlzóknak, politikai javaslatait ugyanakkor mégis megszívlelendőnek tartották.¹¹

Az 1945. szeptember 13-i dátum korainak tűnik, ha figyelembe vesszük, hogy maga Mindszenty úgy írja emlékirataiban, hogy szeptember 11-én adta meg igenlő válaszát a Szentatya kérésére: fogadja el az esztergomi érseki széket.¹² A kinevezés hivatalos bejelentésének további dátumai: szeptember 14-én kapta meg Grósz József

with those furnished by the Prince Primate, it may be well to remember, when reading the memorandum enclosed, that the bishop is of Schwab origin, and that he in fact went so far, when in conversation with me, as to deplore the »cruelty« which was now being shown towards the Schwaben in Hungary. 11. Copies of this despatch are being transmitted to Vienna, Moscow and the Vatican. P. S. [szeptember 20-i dátummal]– Since the above was drafted I have had an opportunity to ask the Prime Minister how he liked the appointment of Mindszenty. He replied that he would have preferred to see another candidate (the Bishop of Debrecen) obtain the appointment. However, Mindszenty, he said, was intelligent, energetic and a good Hungarian (Schwab); he had been imprisoned both by the Germans and by the Nyilas. Mindszenty had, the Prime Minister said, shown a little while back a »marked political tendency«, which, however, would now be suppressed. Asked by Mr. Redwards (in Hungarian) as to whether this did not mean that the bishop had been an enthusiastic »legitimist«, the Prime Minister replied laughingly in the affirmative. I said that I hoped that the new Prince Primate would be a help to the Prime Minister, and that I believed that a strong character, such as Bishop Mindszenty seemed to be, ought to prove of great assistance to the Hungarian Government at this troublesome time. To this the Prime Minister agreed; and he seemed sanguine that he would be able to work in well with the Prince Primate. The Prime Minister also told me that while the actual choice of the Prince Primate lay with the Vatican, the Hungarian Government was permitted to send to Rome the names of four Hungarian candidates. It did not follow, of course, that the Vatican would choose a Hungarian to be Prince Primate; they might have chosen a man of any nationality; it was, I gathered, satisfactory to General Miklós that His Holiness the Pope had selected a Hungarian for the post, although the nominee was not strictly speaking of Hungarian stock. A.G.” TNA FO, uo.

¹¹ Egyik példányát lásd uo. – Ilyen kinyomtatott körleveleket évente bekötve is őriz a Foreign Office levéltári anyaga; ez a sorozat heti rendszerességgel közölt beszámolókat. Ilyen pl.: Further Correspondence respecting Central Europe, Part 17, January to March 1946, jelzete: FO 404/32. A körlevelek elosztásának részletezését (King – Cabinet – Dominions distribution) 1949. február 10-ére lásd pl.: FO 371/78589. – A Foreign Office diplomatáinak véleményét lásd: TNA FO 371/48468 fol. 99.

¹² Grósz József kalocsai érsek 1945. szeptember 8-án várta öt Veszprémben, bérmakörútjáról visszaérkezvén: „[...] ő közölte velem a Szentatya akaratát: fogadjam el az esztergomi érsekséget. Grósz érsek sürgetett a válaszáért, de én fél éjszakai, hosszú érvelés után, melyhez Czapi Gyula egri érsek érvei is csatlakoztak, 24 órás haladékot kértem. Nem egy okom lett volna arra, hogy a választást ne fogadjam el. [...] Mégis két nap múlva vállaltam a súlyos terhet [...]” Lásd: Mindszenty József: *Emlékirataim*. Toronto, Vörösváry, 1974. 74.

kalocsai érsek Mindszenty beleegyezését,¹³ tőle kapott hivatalos értesítést az ideiglenes kormány miniszterelnöke,¹⁴ szeptember 17-én közölte a *Magyar Kurír* a Vatikáni Államtitkárság 1945. augusztus 16-án kelt 5017/1945 sz. kinevezését.¹⁵ Azt láthatjuk tehát, hogy Mindszenty már a hivatalos diplomáciai közlés előtt egy nappal és a nyilvánossággal való közlés előtt három nappal a brit diplomatánál járt, hogy panaszt tegyen a szovjet megszálló hatóságok és a magyar kommunisták ellen, továbbá hogy elindítsa Rómába utazását. A kinevezés elfogadása melletti érvek között szempont volt ez is: „Némileg bíztam a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban (SzEB) is...”¹⁶

A „HAMAROSAN KINEVEZENDŐ” PRÍMÁS ÁLTAL ÁTADOTT DOKUMENTUMOK SZÖVEGE MAGYAR FORDÍTÁSUNKBAN

Mindegyik dokumentum gépelt, nehezen olvasható indigós másodpéldány.

¹³ „Szeptember 14. Levélben és sürgönyileg végre megjött a veszprémi püspök beleegyezése; erre kinevezését publikáltam. Pest egyébként már előzőleg tele volt kinevezése hírével, sőt a Magyar Nemzet a hét elején leközzölte, hogy kinevezése néhány napon belül megjelenik. Hogy honnan vették, nem tudom. Talán a levél hozója tudott valamit, és elkotyogta a dolgot.” Lásd: *Grósz József kalocsai érsek naplója 1944–1946*. Budapest, Szent István Társulat, é. n. Sajtó alá rendezte: Török József. 258–259. Vö: Somorjai Ádám–Zinner Tibor: *Majd' halálra ítélve. Dokumentumok Mindszenty József éleltörténetéhez*. Budapest, Magyar Közlöny, 2008. 208.

¹⁴ „Dr. Balogh István felolvassa Grósz József kalocsai érsek levelét, amely szerint XII. Pius pápa államtitkárságának augusztus hó 16-án 5017/1945. szám alatt kelt értesítése szerint dr. Serédi Jusztinián bíboros halálával jogilag és tényleg megüresedett és a magyar hercegprímással összekötött esztergomi érseki székre Mindszenty József veszprémi püspököt nevezte ki. A vatikáni államtitkárság Grósz József kalocsai érseket bízta meg azzal, hogy a kinevezés tényét Magyarország új hercegprímásával közölje. Minisztertanács a bejelentést tudomásul veszi.” Részlet az 1945. szeptember 17-én tartott minisztertanácsi ülés jegyzőkönyvéből, in: Somorjai Ádám–Zinner Tibor: i. m. 209.

¹⁵ Lásd: Balogh Margit: *Mindszenty József (1892–1975)*. Budapest, Elektra, 2002. 87 sk.; Uő.: *Kardinal József Mindszenty. Ein Leben zwischen kommunistischer Diktatur und Kaltem Krieg* (Ungarische Geschichte. Monographien, Band I) Berlin, Osteuropa-Zentrum Berlin, 2014. 153. 133. j. A kinevezési bulla dátuma 1945. október 2-a, amely követte az eseményeket: „Tardini azt mondja, hogy a kinevezési határozatot titokban küldték meg a Vatikán magyarországi képviselőjének, de amikor a budapesti rádió nemrég lelkesen utalt a kinevezésre, a Vatikán nem látott többé okot az itteni közélet halogatására.” Apor Gábor volt szentszéki magyar követ 1945. október 2-án kelt távirati fölterjesztése a külügyminisztériumba, in: Somorjai Ádám – Zinner Tibor: i. m. 211.

¹⁶ Mindszenty József: Emlékirataim, 74.

„A” DOKUMENTUM

1945. szeptember 13-án Mindszenty püspök által – aki hamarosan elnyeri kinevezését Magyarország hercegprímásává – a kijelölt [brit] követnek átadott magyar dokumentum angol fordítása – magyarra visszafordítva.¹⁷ A szerző feltehetően maga Mindszenty.

Jelzete: TNA FO 371/48468, foll. 105–108

1. Vallási élet Magyarországon. 2. Nemzeti élet. 3. Gazdasági élet. 4. Politikai élet.

1. Vallási élet Magyarországon

Eleinte nem voltak megszorítások sem az orosz, sem a magyar hatóságok részéről a vallásgyakorlással kapcsolatban. Idővel azonban a megszálló erők molesztálni kezdték a híveket, amikor ők vásár- és ünnepnapokon a templomokból távoztak, és esti munkavégzésre kényszerítették őket. A templomok így kiürültek. Az orosz és a magyar kommunisták ezt követően jelentéktelen vásár- és ünnepnap munkára kényszerítették a híveket. Ily módon a katolikusokat nem engedték el a szentmisére, és ők elkedvetlenedtek a vásárnapok elvilágiasítása láttán.

Amikor az oroszok és a bolgárok Magyarország területére értek, a Veszprémi egyházmegye hét papját indoklás nélkül lelőtték. Lelőtték még Apor Vilmos bárót, Győr püspökét is, aki a nőket védelmezte. Sok nőt megerőszakoltak, különösen is Sümegen és Zalaegerszegen. Utóbbi helyen két nőt, aki ellenállást próbált tanúsítani, megfojtottak. Máshol öt apácát erőszakoltak meg. Templomokat égettek, pl. Babocsán, majd kifosztották a veszprémi egyházat és a megye templomainak (összesen 304) több mint a felét. Számos templomi ruhát és kelmét loptak és raboltak el. Egyes katonák szent ruhákban lovagoltak, táncoltak, ittak. Izsákfa templomával szemben történt egy ilyen jellegű incidens. Sok templomot, katolikus iskolát és paplakot istállóként használtak. Katonákat szállásoltak be sok templomba. Reménytelenül inkorrekt lenne ezt a magatartást a háború következményének tekinteni. Az oroszok Miklán és Mesztegnyőn például halottakat vonszoltak ki a kriptákból, és táncoltak a kriptákban. Pápán a szegényház lakói (április 18-án) látták, hogy a katonák a Szent Ferenc út 10-zel

¹⁷ „Translation of an Hungarian document handed on the 13 September, 1945, to the Minister designate by Bishop Mindszenti [sic!], who is about to be appointed Prince Primate of Hungary.”

szemben a templomokból lopott szent ruhákkal és brokátokkal mosták autóikat. A templomok fosztogatása hónapokon át tartott. A nők molesztálása és megerőszakolása mindennapos szórakozásuk volt. Azokat a férjeket és férfi családtagokat, akik a nők védelmére keltek, meggyilkolták. Ezeket a cselekményeket nem mellékutcákban, hanem főutcákon követték el. A személyes biztonság és a magánvagyon biztonsága megszűnt. Lehetetlenné vált a vonattal vagy a közúton történő utazás, és a városban vagy falvakban belüli közlekedés is. A megszálló katonaság nyomában elszabadultak a nemi betegségek, s az orosz katonák oroszánrészt vállaltak a templomok kifosztásában.

Július folyamán a tisztok és közkatonák megállították a híveket az utcákon és arról faggatták őket, miért járnak templomba, miért imádkoznak? Az orosz katonai előljárók szarkasztikus megjegyzésekkel illették a magyar hivatalnokokat és osztályvezetőket előtt a katolikus vallást. Míg saját magukat vallásellenesnek kiáltották ki, továbbra is a templomok közelében temették el a halottakat. Ezt a gyakorlatot a magyarok több mint száz esztendővel ezelőtt megszüntették, még a Római Katolikus Egyház kiemelkedő hívei sem temetkeztek a templomok közelében. Az embereket kényszerítették, hogy az orosz temetőben dolgozzanak, úgyhogy a nyár folyamán nem végezheték el munkájukat a földeken és munkahelyeken. Elrendelték a kőkeresztek elmozdítását a főutakról, és helyettük emlékműveket építettek az orosz háborús hősök emlékére. A magyar hadianyag igen szerény volt az oroszokéhoz képest. Amikor egy vallási ünnepen Devecser helységben körmenetet tartottak, az orosz parancsnok úgy rendelkezett, hogy be kell szüntetni a templomi harangozást. Az egyik faluban két budapesti kommunista, detektívek kíséretében, részt vett a Földosztó Bizottság ülésén. A két kommunista rosszul leplezett félelemmel távolította el a római katolikus papot és az evangélikus lelkészt az ülésről. Egyik cikkében az („Egység”) kommunista újság mocskolja Szent István apostoli királyt.

Május 20-án Somogy megye egyik falujában az orosz parancsnok elrendelte, hogy a községi kikiáltó hívja táncolni a fiatalokat. Azóta az éretlen fiatalság erkölcsi rohamosan romlanak. Az orosz parancsnokok kivételt tettek egy püspöki körlevéllel,¹⁸ amely óvta a fiatalokat az erkölcsök romlásától. Kontrollálhatatlan uszítás van folyamatban a katolikus papok, hatóságok és bírák ellen. Lehetetlen valamit is tenni eme uszítás ellen, hiszen bebörtönzés járhat az ellenkezésért.

A sajtó, amelyet 98%-ban a kommunisták ellenőriznek, erőszakos támadásokat hoz az egyház, a papok, a vallás stb. ellen. Jóllehet a lakosság 70%-a római

¹⁸ „The Russian commanders took exception to a circular letter [...]” Nem világos, mi alól tettek kivételt: nem engedték volna kihirdetni vagy kivételesen engedték kihirdetni.

katolikus, nem engedélyeznek egyetlen politikai újságot sem, bár a püspökök kértek egyre engedélyt. Így az egyház nincs abban a helyzetben, hogy felemelje óvó hangját a hazugság, a rágalmak és más támadások ellen. Ha a posta révén próbáljuk elérni az embereket, a pártcenzúra elkobozza a leveleket. A „Kis Újság” nevű kormánylap sem jut el a Nagyalföldre vagy a Dunántúlra.

Ez nem az, amit novemberben Szegeden a demokratikus pártok ígértek. A moszkvai nyilatkozat 20. pontja garantálja, hogy „minden vallási felekezet szabadságát respektálni fogják. Minden egyes vallás függetlenségét és működését garantálják.” Ezt a nyilatkozatot a kommunista delegátus, Révai is aláírta. A gondolatszabadság, amit a Szövetségesek megígértek, nincs sehol.

2. Nemzeti élet

Hadifoglyok ezreit deportálták. Most „teátrálisan” ecsetelik otthon, hogy ezek a hadifoglyok haza fognak térni. Néhányan visszatértek ugyan, de a tiszteket nem küldték vissza. Augusztus 28-án 30 magyar katolikus papot szállítottak Németországból a Celldömölk–Székesfehérvár vasútvonalon, orosz kísérettel. Senki sem meri megemlíteni azt a tényt, hogy 140 000 magyart vittek Ruténiából [Kárpátalja] Ukrajnába, és ukránokkal pótolták ki őket. 16–20 éves lányokat vittek a Krímbe Szikszőről, Szántóról és Hejcéről. Dr. Buczkó premontrei szerzetest, a gimnázium igazgatójával együtt, és a város értelmiségét Kassáról ismeretlen helyre vitték. A jugoszláv határon sok magyart gyilkoltak meg és még most is gyilkolnak a partizánok.

3. Gazdasági élet

Tudomásul vesszük, hogy a csapatok érkezésekor néhány napig szabad volt a rablás, de nem fogadjuk el, hogy a rablás folytatódik. A bankokból és pénztárazetatekből elvitték a pénzt és a részvényeket. A gyárak és műhelyek felszerelését is elmozdították – gépeket, fölszereléseket, a házak teljes élelmiszerkészleteit stb., gazdasági felszerelést, bútort, mezőgazdasági gépeket, gabonát, magot, marhát és más állatokat (a létező állatállomány 90%-át), a mezőgazdasági felszerelést, szekeret, takarmányt, szerszámot és így tovább. Május 11-én a bolgárok Böhönye falutól 15 vagon búzát követeltek, 16 vagon takarmányt és 70 vagon gabonát, de már 7-én elvitték 36 vagon búzát. Nyolc hónapon át hajtották a lovakat és a marhát kelet felé. Hónapokon át szakadatlanul vitték a szerelvények nem csupán a fent említett tárgyakat, hanem ajtót, ablakot, háztetőt, tetőcserepet, hordót és vödört is.

A háború és aszály miatt, továbbá munkaerő hiányában katasztrofális állapotban van az aratás. A gabona egy részét elvitték, és senki sem kérdezi, hogy

lesz-e elég mag, vagy hogy a lakosság hogyan fog tudni létezni. Berhidán 1945 augusztusában összegyűjtötték és elraktározták a falu vetőmagkészletét; az oroszok megérkeztek a szerelvényeikkel, és *mindent* elvittek.

Hihetetlen a pusztítás az erdőkben, a szőlőkben és a gyümölcsösökben. Még csak nem is a szükséges mennyiséget viszik el, hanem magukat a gyümölcsfákat vágják ki és vitték el. És ez még nem minden! A városi kikiáltók szüntelenül hirdetik, milyen élelmet kell határidőre beszállítani. Magyarország gondja, hogy táplálja önmagát, a jugoszlávok, a csehek és a románok által eltávolított magyarokkal és a Magyarországon tartózkodó orosz hadsereggel együtt – és a szerelvények folyamatosan viszik az élelmet, hogy élmezzeék Oroszország népét. És akkor még Magyarországnak kell jóvátételt fizetnie!

4. Politikai élet

Biztosítékot kaptunk a Szövetségesektől a szabadságra (szükség esetén, szegénységtől való mentességre stb.)

Ezt három nemzet hirdette ki, de Magyarország ellenőrzése egyetlen nemzet kezében van. Nincs személyes biztonság, félelemtől, szegénységtől való szabadság, szólás- és sajtószabadság, gyülekezési és gondolkodási szabadság. Jelenleg Magyarországon csak öt pártnak engedték meg a működést. „Kis-Magyarország” „Nagy Börtönné” változott. Utóbb a vidék tele lett hadifogolytáborokkal. Manapság az internáltak és politikai foglyok otthona. A politikai rendőrség nem foglalkozik a bűnözéssel; nem is nyomoz, csak letartóztat embereket. Bosszútól és gyűlölettel liheg, gumibottal dolgozik, és a náciaktól kölcsönzi eszközeit: a kollektív felelősség nevében az embereket lehetetlen börtönökbe hurcolja; olyan embereket, akiktől távol állnak a náci vagy fasiszta elvek. A politikai rendőrség, amely valójában a kommunista párt eszköze, az embereket az „abszolút illegális” népbíróság elé citálja, amelyet utcai csőcselék vezet; olyan embereket, akik el vannak telve pártos gyűlölettel, és akiknek nincs semmi jogi tapasztalatuk. Nagyszámban elítélnek olyan embereket, akiket Mauthausenbe internáltak. Totális függést vezettek be: a „házbiztostól” és „háztömbbiztostól” függ, hogy az emberek kapnak-e élelmet; hogy „igazoló bizottság” elé küldik-e őket, vagy sem. Mindenki ehhez tartja magát, mindenkitől elvárják az alkalmazkodást. A népbíróságokon túl a megszálló hadsereg segít „puhítani” az embereket. Amikor egy főpap utazott az országban, a megszálló hadsereg egyik tisztje a kommunista párt tagsági igazolványát kérte tőle (ez a pap maga a püspök volt).¹⁹A vidéki járásokban a rendőrség, amely a nemzet söpredéke,

¹⁹ Utalás Mindszenty saját tapasztalatára.

az embereket kényszermunkára ítéli, perbe idézi, internálja; arra kényszeríti a lakosságot, hogy élelmet vigyen a megszálló hadseregnek, és olyan messzire megy, hogy ellopja a magántulajdont és az állatokat.

Van magyar hadsereg is az egyes vidékeken: egy párthadsereg. Vannak úgynevezett „kiképzők”²⁰ is. Ezeket a „kiképzőket” a kommunista párt nevezte ki, és a hadsereg erőit a „helyes” gondolkodásra nevelik. Más előjárók nem számítanak, rangjuk nem segít ebben. A „kiképzők” részt vesznek a kommunista párt helyi szervezeteinek ténykedéseiben.

A kedvezményezett párt ingyenvonaton átszállítja híveit a soproni, győri, kecskeméti stb. pártgyűlésekre, Rákosi gyűléseire. A közelmúltban az egyik soproni gyűlés nagy látogatottsága annak tulajdonítható, hogy a megszálló hadsereg katonái 7500 hadifoglyot tereltek ide.

Egyidejűleg a Kisgazdapárt tisztségviselőit letartóztatták Nagykanizsán, Somlóvásárhelyen, Devecseren, Veszprémben, Kővágóörsön.

Az itt leírtak után nyilvánvaló, hogy a következő lényegi előfeltételekre van szükség ahhoz, hogy a választások tisztességesek és korrektek legyenek:

1. A nyugati szövetségesek katonáinak jelen kell lenniük, és az oroszok létszámát le kell csökkenteni.
2. A politikai rendőrséget fel kell oszlatni.
3. A népbíróságok helyébe – amelyek alkotmány- és jogellenesek – vissza kell állítani a független magyar bíróságokat.
4. A békés fejlődés és munka érdekében szabadon kell engedni az internált foglyok nagyobb részét – hiszen ártatlanok.

²⁰ Az angol szöveg „tutor”-ral fordított. A leírás a szovjet Vörös Hadseregben is működő politikai komisszárokra illik.

„B” DOKUMENTUM

Mindszenty püspök által a kijelölt [brit] követnek átadott magyar dokumentum angol fordítása – magyarra visszafordítva. Két pap beszámolója.

Jelzete: FO 371/48468, foll. 109–110.

Beszámoló a Budaörsi úti internálótáborban tett látogatásról

Ketten látogattuk meg a tábort: kollégám, hogy misézzen, és én, hogy gyóntassak. Vittünk magunkkal vallásos irodalmat, nyakláncot stb., hogy osztogassuk az internáltak között.

Sok család várakozott a tábor egyik épülete előtt, láthatták is internált rokonaikat, amint csoportosan visszatértek a munkából, úgyhogy át tudtak adni számukra az öröknek egy kis élelmiszercsomagot vagy tiszta alsóruhát. A várakozók többsége egyszerű ember volt; ruhájukról ítélve Budapest környéki SVÁBOK.

A barakkok hatalmasak voltak, és jól elbánt velük az ágyútűz. Az ablaküvegek kitörve, a falakon hatalmas lyukak tátongtak, rajtuk át látni lehetett az épület belsejének berendezését. Az udvaron fáradt, kimerült internáltakat láttunk, férfiakat és nőket vegyesen. Úgy informáltak, hogy a többség nem is emlékszik, mit jelent a vasárnap – ugyanúgy dolgoznak, mint más napokon.

A tágas udvaron, ahol előző vasárnap miséztünk, most egy speciális program – „tanfolyam” – kezdődik. A hallgatóságot a „demokrácia” alapelveire oktatják. Az egyik internált, egy intelligens ember, azt mondta, hogy ezeket az „órákat” a választási előkészület részének szánják. Azt mondják, hogy *aki belép a pártba, kiszabadulhat.*

A barakkok kórháznak berendezett része felé tartunk. Egy internált orvos kalauzol minket. Az egyik kórteremben tbc-s esetek vannak, másutt tifuszgyanúsak, rühösek, trachomások, szívbetegek stb. A férfiak és a nők el vannak szeparálva, de elhelyezésük nem különbözik. Nincsenek ágyak, deszkák, a legjobb esetben is csak néhány matrac szolgál fekvőhelyül, és hiányzik a takaró. Némely internált majdnem halálra fagy – nincsen pokróca. Nincs gyógyszer, és alig van lehetőség diétára. *Az itt lévők olykor hetekig nem látnak kenyeret.* Leves reggelre és leves estére – ez minden. Beszélgetünk az internáltakkal. Fáradtak és kimerültek, azért könyörögnek, hogy értesítsük hozzátartozóikat, hozzanak valami ételmezt, másképp soha nem kerülnek ki élve ebből a pokolból. A főorvos aggódva mondja: „a legalapvetőbb orvosságok is hiányzanak”. *Sok idős ember meghal.*

Megkértek, hogy gyóntassuk meg őket. Leülünk a gyóntatáshoz. Hosszú sor várakozik. Úgy tűnik, hogy ezek a szerencsétlenek emberek vágyakoznak Isten bátorító és erősítő igéjére. Ahogy elnézem őket, megértem, hogy elhatalmasodik rajtuk a kimerültség. Sokan közülük sírnak, úgy kérik az Urat, hogy vezesse ki őket ebből a pokolból. Egy 70 év körüli asszony jön. „NYILAS volt?” kérdezem. „Igen – mondja –, Főtisztelendő Úr, mert úgy gondoltam, hogy megkapom özvegyi nyugdíjamat.” Hasonlóképpen nyilatkozik egy igen idős katona is. Egy fiatal egyetemista elmondta: „Nem voltam nyilas, Németországba vittek. Amikor hazajöttem, idehoztak.” Egy fiatal orvos ezt mondta: „Nem voltam nemzetiszocialista, csak azt hittem, hogy a munkások érdekeit legjobban a nemzetiszocialista Németország képviseli.” Egy idős ügyész elmondta, hogy ő nem politizált, de veszélyesnek nyilvánították a közre. Egy mérnök azt mondta: „Egyáltalán nem volt vád ellenem, és azok közé soroltak, akiket el akartak engedni a táborból – de kihúzták a nevemet, mert értelmiségi osztályba tartozom.” Alighogy szoltam néhány szót ezekhez az emberekhez, sírni kezdtek. Lelkükben teljesen megtörttek; éheznek, mégis otthoni szeretteik felől érdeklődtek.

Egyre több csoport érkezett. Katolikus ünnepnap volt, de dolgozniuk kellett. Nem vehettek részt a szentmisén.

Közben folytatódik a szentáldozás. Igen hatásos: az internáltak a rögtönzött oltár körül tömörülnek az udvar közepén. A himnuszok éneklésébe szívből bekapcsolódnak. Szomjasan itták a pap szavait, aki Krisztusról beszélt. Talán azért kell hordozniuk keresztjüket, hogy a magyarok jobb keresztények legyenek.

„C” DOKUMENTUM

Mindszenty püspök által a kijelölt [brit] követnek átadott magyar dokumentum angol fordítása – magyarra visszafordítva.

Jelzete: FO 371/48468, foll. 111–112.

A megfélemlítés olyan fokot ért el, hogy az emberek félnek megszólalni, még megmozdulni is. A rokonok és a szomszédok sokszor nem tudják, miért és hova vitték el hozzátartozóikat. A rendőrség hamis följelentések alapján ítélt embereket internálótáborra.

ZACHARIAS László, a MÁV elnöke három hónapig volt az Andrássy út 60-ban (a politikai rendőrség központja) és a Markó utcai börtönben, hamis

vádak alapján. Végezetül a népbíróság elé citálták, s bár már igazolták és elrendelték szabadon bocsátását, a politikai rendőrség mégis újra letartóztatta, és nem lehetett megtudni, hova vitték.

A minisztérium két felső vezetőjét, akiket igazolt az igazoló bizottság, és akik új és fontos kinevezéseket kaptak, letartóztatta a politikai rendőrség.

INCZE Péter miniszteri tanácsost, aki nyolc miniszterelnök alatt szolgált – tehát nem politikai, hanem tényleges adminisztrációs beosztásban dolgozott –, miután igazolta az igazoló bizottság, a politikai rendőrség újra letartóztatta és bebörtönözte, majd a fővárosi mézárszékre vitték, s ott az istállók takarítására és a tehének gondozására kényszerítették.

Elterjedt a hír – a sajtó is hozta –, hogy egy fényes nappal tartott politikai igazoltatás során elfogták GRATZ Gusztáv korábbi külügyminisztert, PERÉNYI [Zsigmond] báró koronaórt és LÁNG-Miticzkyt, a Budapesti Királyi Ítéletábla [nyugalmazott] elnökét, és börtönbe vitték, ahol egy piszkos, sötét és férges cellában tartották őket harminc órán át. Más ártatlan áldozatok heteket töltöttek hasonló körülmények között. Az embereknek ezt az osztályát másokkal együtt tartják,²¹ így mindenki fél és reszket.

Ősz közeledik. Hideg, sötét, férges cellákban – ahol az ablakokon nincs üveg – epednek a magyarok tízezrei kiéhezetten és elégtelen öltözetben. Kimondhatatlan szenvedések után legyekként hullanak el a tél folyamán.

Rákosi, a kommunista vezér és Vas,²² Budapest kommunista polgármestere azzal dicsekszik, hogy ők is szenvedtek börtönben, tíz, sőt tizenöt éven át. Igen ám, de ők olvashattak, nyelveket tanulhattak, könyveket írhattak, és alkalmassint egészségesen és jó állapotban hagyhatták el a börtönt; mai egészségi állapotuk is kifogástalan. Azok közül, akik ma vannak bebörtönözve vagy internálva, ugyan ki lenne képes tíz éven át életben maradni? – egyetlen egy sem. A börtönök aligha üresednének ki, ám a jelenlegi elzártak közül kevesen érnének meg egy másik nyarat.

²¹ „This class of people are cast in with the others” értsd: ezeket a finom embereket egyszerű emberek közé zárják.

²² Vas (Weinberger) Zoltán (1903–1983), Budapest közellátási kormánybiztosa 1945 februárjától májusáig, polgármester 1945 májusától novemberig.

„D” DOKUMENTUM

Összehasonlítja Rákosi és kommunista barátainak jó sorát, akik Rákosi hozzám intézett szavai szerint „megjárták Európa börtöneit”, azokéval, akiket jelenleg internáltak Magyarországon, s akik közül sokan nem érik majd meg, hogy elmondják történetüket.

[A szöveg nem került elő a brit iratok közül.]

A brit politikai megbízottnál 1945. szeptember 13-án tett látogatás során a veszprémi püspök, bizonyára titoktartást kérve, mégis külső fórumon mondta el egy idegen állam diplomatájának, hogy ő a kinevezett esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása, pedig csupán annyi történt, hogy ő írásban elvállalta a felkérést, és erről a magyarországi delegátust, a kalocsai érseket értesítette. Ezzel a lépésével formailag pápai titkot sértett meg. Ha erről Róma értesült volna, akkor érvénytelennek nyilváníthatta volna a kinevezést, és megakadályozza a kihirdetését. Mi az, ami miatt Mindszenty vállalta ennek ódiumát?

A II. világháború alig ért véget, az ország, így az egyház is, rendkívüli helyzetben volt, apostoli nuncius hiányában az információs kapcsolat akadozva és csak alkalmilag működött Rómával, az ország még nem nyerte vissza szuverenitását, háromhatalmi ellenőrző bizottság felügyelete alatt tette első lépéseit a demokrácia felé. Az első kérdés az, hogy a három nagyhatalom közül miért éppen a brithez fordult Mindszenty, illetve hogy találunk-e hasonló megkeresést az amerikai képviselőten, hiszen végül is amerikai géppel érkezett meg Olaszországba. A második kérdés az, hogy elegendő indok-e esztergomi érseki kinevezésének a hírül adásához az a kérés, hogy szeretne eljutni a Vatikánba, tisztelgő látogatásra XII. Piusz pápához. Ennek a kérésnek a kivitelezése minden bizonnyal nem várható a közeli napok egyikére, amikor már megtörténhetett a kinevezés kihirdetése, azaz a kinevezési folyamat érvényes módon történő folytatása, amely a kinevező bulla római kiállításával és a beiktatás alkalmával történő ünnepélyes felolvasásával zárul le. Harmadikként az a kérdés merül fel, hogy mindehhez az alkalmat talán a remény adta, hogy ily módon megállíthatja a szovjet hadsereg katonáinak garázdálkodását azzal, hogy erős hangú tiltakozó dokumentumokat adott át, kiváltani remélve a brit királyi kormány érdeklődését.

Az igazi kérdés tehát az, hogy várhat-e két napot egy egyházfejedelem a fennálló helyzetben azzal, hogy kéréseivel egy külföldi diplomatához forduljon? Ha ezt meg-

teheti, akkor úgy adhatja elő kéréseit, hogy nem szegi meg a pápai titoktartást. A bíboros védelmére az szól, hogy ez a kétnapnyi késlekedés is több magyar életet veszélyeztethetett volna, és neki – úgy vélte – közjogi tiszte volt, hogy nemzete védelmében felemelje a szavát.

E sorok írója nem tud nem emlékezni arra, hogy Mindszenty bíborost 1974 tavaszán, el nem küldött levelének megírásában hasonlóképpen közjogi állása és nemzeti elkötelezettsége mozgatta.²³ A kinevezés előtti napoknak ez az eddig ismeretlen részlete és az esztergomi érseki szék megüresedésének kimondását követő levél megírása tehát valami módon összefügg, mintegy keretezi az 1945–1974 közötti éveket, és mindkettő ugyanarra utal: Mindszenty Józsefet esztergomi érsekként, Magyarország (herceg)prímásaként első helyen közjogi állása, nemzeti elkötelezettsége motiválta, és ebből volt értelmezhető egyházi szerepvállalása.

Mindszenty, mint veszprémi püspök, másnap, 1945. szeptember 14-én a marcali szovjet parancsnoknak írt levelét megküldötte az amerikai²⁴ és a brit²⁵ megbízottaknak egyaránt. Ebben határozottan fellépett az egyház szabadságának védelmében.

²³ Először közöltük latinul in: Somorjai Ádám: *Az Apostoli Szentszék és Mindszenty József kapcsolattartása 1971–1975. Tanulmányok és szövegközlések*. Pro manuscripto, Romae 2007. 227–228. Faksimile: uo. 277–278. Magyar fordításban először Uő: *Én vagyok Magyarország egyedüli alkotmányos képviselője. Mindszenty bíboros el nem küldött levele VI. Pál pápának 1974 tavaszán*. Interneten: <http://regnumportal.hu/node/448> (letöltve: 2009. október 29.) Majd kötetben: Uő: *Az Apostoli Szentszék és Mindszenty József kapcsolattartása. III/2. Tanulmányok és szövegközlések*. Budapest, METEM, 2012. 383–385. Lásd kommentárunkat: uo. 385–392.

²⁴ Mindszenty József veszprémi püspök 1945. szeptember 14-én kelt levele a helyi szovjet parancsnokhoz. Gépelt, aláírt, indigós másolat. Jelzete: NARA (National Archives and Records Administration, Washington-College Park, MD), Record Group 84. Foreign Service Posts of the Department of State. Hungary, Budapest Mission 1945, Box 65. 840.0–840.7 Catholic Church. – A példányon kézzel írt megjegyzés: „Delivered by Fr. Jarossi. 9/28/45.” Olvasatunkban a név helyesen: Jánosi József – jezsuita tartományfőnök – adta le 1945. szeptember 28-án.

²⁵ „I have now the honour to transmit to you herewith copies in English translation of a letter which Bishop Mindszenty recently addressed, as Bishop of Veszprém, to the local Russian authorities in this district, which shows, I submit, courage and determination on the part of the new Primate.” Gascoigne brit megbízott 1945. október 16-án kelt 406. sz. (ikt. sz. 76/30/45, R 17900/9778/21) távirati fölterjesztése Bevin külügyminiszternek Londonba, 2 pont. Jelzete: TNA FO 371/48517.

ADAM SOMORJAI OSB:

JÓZSEF MINDSZENTY AND BRITISH DIPLOMACY

SEPTEMBER 13TH AND 18TH, 1945

In earlier publications we have dealt with Cardinal József Mindszenty's contact with foreign, mostly American, diplomats and leaders of State. Now we shall deal with his very first contact with a British diplomat in September 1945. The Bishop of Veszprém wanted to inform the British Mission in Budapest on September 13th about the atrocities of the Soviet Army in Hungary and the terror of the Hungarian communists. He requested and received Allied military help in order to travel to Rome to inform Pope Pius XII and his colleagues in the Vatican about the situation in Hungary. The sources reproduced here in Hungarian translation were not known before and were found among the Foreign Office Papers of the National Archives in London. These sources inform us on how the soon-to-be appointed Archbishop of Esztergom and Prince Primate of Hungary informed the British diplomat even as the news of the appointment was still not official.

Mindszenty accepted the appointment on September 11th, and was informed about this via correspondence with the Archbishop of Kalocsa, József Grósz, having to wait until the public announcement (September 17th in Budapest, October 2nd at the Vatican). But he trusted in the diplomatic secrecy of the British Legate, Sir Alvary Douglas Frederick Trench-Gascoigne, when he informed him about this news. Gascoigne acted on Mindszenty's request, but he did not include the English translation of the attachment dealing with Soviet atrocities, waiting with the dispatch until September 18th, when the news was publicized in Budapest. He wanted to gain some time, one may hypothesize, firstly to translate the text of all four of Mindszenty's documents into English – of which we have found only three – and wanted to attend to the publication of the appointment.

The reason why Mindszenty committed this indiscretion can be seen in these documents: he did not want to wait and lose even a couple of days when the interests of his people demanded this step.

I will attempt to prove that József Mindszenty put his duties in the service and the interests of the Hungarian nation before his duties of great responsibility as Archbishop of Esztergom and Prince Primate of Hungary, and did so even at the very beginning of his high capacity.

ADAM SOMORJAI OSB:

JÓZSEF MINDSZENTY UND DIE BRITISCHE DIPLOMATIE

13. UND 18. SEPTEMBER 1945

Frühere Publikationen haben sich den Kontakten von József Kardinal Mindszenty mit ausländischen, vor allem amerikanischen Diplomaten und Staatsmännern gewidmet. Nun gilt unser Interesse den Kontakten in den Nachkriegsjahren, beginnend mit dem Monat September 1945. Als damaliger Bischof von Veszprém begab er sich nämlich am 13. September in die britische Mission in Budapest und ersuchte die Briten, im Hinblick auf die Atrozitäten der sowjetischen Besatzungstruppen und des Terrors der ungarischen Kommunisten etwas zu unternehmen. Vor allem wollte er die Hilfe der westlichen Alliierten erbeten, um sich unter den schwierigen Umständen nach Rom begeben und Papst Pius XII. sowie seine Kollegen im Vatikan informieren zu können. Aufgrund bisher unbekannter und erstmals in ungarischer Übersetzung veröffentlichter britischer Archivmaterialien konnte festgestellt werden, dass der gerade zum Erzbischof von Esztergom und Fürstprimas von Ungarn zu ernennende Bischof von Veszprém sich bereits in seiner neuen Eigenschaft vorstellte, ohne die Veröffentlichung der päpstlichen Ernennung abzuwarten.

Mindszenty nahm seine Ernennung am 11. September an und informierte darüber in einem Brief den Erzbischof von Kalocsa, Joseph Grösz. Er hätte bis zur Veröffentlichung (17. September in Budapest, 2. Oktober im Vatikan) warten müssen, vertraute aber auf die diplomatische Geheimhaltung durch den britischen Gesandten Sir Alvary Douglas Frederick Trench-Gascoigne, als er ihn über diese Neuigkeit informierte. Der britische Diplomat benachrichtigte zunächst am selben Tag das Londoner Außenministerium telegrafisch, schickte jedoch erst mit Datum vom 18. September einen ausführlichen Brief samt englischer Übersetzung der vier Unterlagen an das Foreign Office in London. Das tat er vermutlich deshalb, weil er Zeit gewinnen wollte, um die Unterlagen ins Englische zu übersetzen, noch mehr aber weil er abwarten wollte, bis die Ernennung tatsächlich veröffentlicht wird.

Was den neu zu ernennenden Erzbischof von Esztergom, József Mindszenty, zu dieser Indiskretion bewog, ist aus dem Inhalt der Unterlagen ersichtlich: Da er kraft dieser Ernennung auch die Verantwortung für das Wohl der Nation trug, hielt er es für angebracht, nicht einmal ein paar Tage abzuwarten, sondern angesichts der schwierigen Lage im Interesse seines Volkes zu handeln.

Darin liegt einer der zahlreichen Beweise dafür, dass Mindszenty seine Aufgaben im Dienste der ungarischen Nation vor seine Aufgaben und Pflichten als erster Mann der katholischen Kirche in Ungarn stellte, und das gleich am Anfang seiner neuen Würde.